

Є. В. Карпенко

**ВИВЧЕННЯ
ХОРОВИХ ПАРТІЙ
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ**

**Методичні рекомендації
для викладачів і здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня**

*Спеціальність: В5 Музичне мистецтво, А4 Середня освіта.
Музичне мистецтво*

Суми – 2025

УДК 378.016:78.087.68]:378.018.43(072.057.875)

К26

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(протокол № 7 від 24 лютого 2025 року)*

Укладач:

Євген Карпенко – доцент кафедри сценічного мистецтва, естради та методики режисерування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Рецензенти:

Ольга Зав'ялова, доктор мистецтвознавства, професор, завідувачка кафедри музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Олексій Корякін, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сценічного мистецтва, естради та методики режисерування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Карпенко Є.В.

К26 Вивчення хорових партій в умовах дистанційного навчання. Методичні рекомендації для викладачів і здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Спеціальність: В5 Музичне мистецтво, А4 Середня освіта. Музичне мистецтво / Є. В. Карпенко. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2025. – 40 с.

В методичних рекомендаціях розглядаються актуальні питання функціонування хорового класу в умовах дистанційного навчання. Пропонуються методичні підходи до ефективного вивчення хорових партій здобувачами з різним рівнем базової підготовки. Робота адресована викладачам та здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностей В5 Музичне мистецтво, А4 Середня освіта Музичне мистецтво.

УДК 378.016:78.087.68]:378.018.43(072.057.875)

© Карпенко Є. В., 2025

© ФОП Цьома С. П., 2025

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Дистанційна форма занять з хорового класу як тимчасова заміна аудиторних репетицій	6
2. Індивідуальний підхід до опрацювання хорових партій	8
3. Опанування партій хорових творів з супроводом	12
4. Обладнання та умови, необхідні для дистанційного вивчення хорових партій	17
5. Важливість вокальної роботи	18
6. Розвиток навичок самоаналізу	19
7. Попередній аналіз хорової партії	21
8. Чистота інтонування, як наріжний камінь хорового виконавства	25
9. Розпівки	28
10. Робота над виразністю виконання	32
11. Аудіо запис хорових партій	34
12. Організація практичної роботи здобувачів освіти випускних курсів з вивчення партій учасниками хору	35
Висновки	37
Використана література:	38

ВСТУП

Програми вивчення вибіркової навчальної дисципліни Хоровий клас складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки спеціальностей В5 Музичне мистецтво, А4 Середня освіта Музичне мистецтво. Здобувачі вищої освіти, які вивчають естрадний або академічний вокал, хорове диригування, а також ті, хто готується стати вчителем музичного мистецтва в загальноосвітній школі часто відвідують один і той же навчальний хор і стикаються з спільними проблемами в разі переходу на дистанційну форму навчання.

Предметом вивчення **хорового класу** є методи та прийоми набуття студентами співацьких та диригентських вмінь та навичок.

Міждисциплінарні зв'язки: Хорове диригування, хорознавство, хорове аранжування, читання хорових партитур, практикум з шкільного репертуару, сольфеджіо, постановка голосу, ансамблеве виконавство.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою курсу хорового класу є опанування студентами стійких навичок хорового співу, оволодіння методами та прийомами керування хором, усвідомлення значення хорового співу для національної культури України.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни Хоровий клас є:

1. Розуміння співаками жестів диригента.
2. Набуття навичок співацького дихання та звукоутворення.
3. Стійкі навички співу на легато.
4. Спів у різній динаміці.
5. Визначення основних ансамблевих недоліків хорової звучності та набуття вмінь усунення недоліків ансамблю.
6. Практичне застосування прийомів загальнохорового та ланцюгового дихання.
7. Набуття практичних вмінь та навичок керування хором.
8. Концертна та конкурсна практика студентів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: мову диригентських жестів, правила посадки в хорі, особливості співацького дихання, норми орфоепії, особливості запису хорових партитур, басовий та скрипковий ключі, основні

методи роботи з хором, види атаки звуку.

вміти: чисто інтонувати, читати партії з листа в скрипковому та басовому ключах, знаходити партії в хоровій партитурі, правильно формувати звук, застосовувати опору звуку та ланцюгове дихання. В складі хору досягати організованого вступу та зняття по руці диригента.

Дистанційна форма навчання накладає відбиток на весь цикл дисциплін, які передбачені навчальними планами інституту культури і мистецтв. Проте найбільший відбиток зміна форми навчання накладається на практичні заняття з мистецьких предметів. У свою чергу, колективні форми музикування зазнають серйозних втрат, бо як така навчальна колективна мистецька діяльність тимчасово припиняється.

Не заважаючи на те, що дистанційне викладання мистецьких дисциплін в Україні триває не перший рік, педагоги і науковці і зараз шукають шляхи підвищення ефективності дистанційних занять, бо далеко не в усіх регіонах є можливість повернутися до аудиторних занять. Тому проблему організації ефективної мистецької освіти слід вважати дуже важливою.

1. Дистанційна форма занять з хорового класу як тимчасова заміна аудиторних репетицій

Перехід на дистанційну форму навчання не може сприйматися емоційно. Необхідно усвідомити весь спектр проблеми і шукати шляхи найбільш ефективного використання навчального часу в нових умовах. І історичному сенсі термін існування дистанційної мистецької освіти невеликий. Тому існує велика кількість невирішених питань, які потребують нагального розв'язання. Як стверджує український педагог А. Бондаренко, «...питання перспектив і власне доцільності дистанційної освіти музикантів-виконавців в частині безпосередньо набуття навичок гри на музичному інструменті або співу є недослідженим» [1, с. 69].

Звичайно, виникає першочергове питання підтримки спонукального мотиву до навчання. Як свідчить досвід, вагомим аргументом на користь доречності застосування зусиль стосовно опанування навчальних дисциплін в умовах дистанційного навчання є усвідомлення того, що цей період так чи інакше обмежений в часі. Закінчення вимушеного періоду дистанційного вивчення мистецьких дисциплін означатиме повернення до традиційної роботи, в тому числі хорових колективів. Як свідчить досвід, позитивна перспектива зміцнює спонукальний мотив до навчання. А це, в свою чергу, дозволяє виконавським колективам досягати яскравих творчих результатів.

Звичайно, не можна просто «перечекати» період дистанційних занять з хорового класу і відректися від формування концертної або екзаменаційної програми, вивчення, відпрацювання хорових партій. Але дистанційні заняття мають свою специфіку, яку потрібно прийняти. Необхідно врахувати технічні можливості доступних цифрових платформ, які найчастіше застосовуються у навчальній практиці («Zoom» або «Meet»). Нажаль, колективний спів під час он-лайн заняття не приводить до прийнятних результатів. Різна затримка сигналу в мережі не дозволяє добитися ритмічного ансамблю. Інколи зв'язок взагалі тимчасово переривається, що також руйнує виконавський процес.

Слід зазначити, що всі зусилля, спрямовані на збереження хорового колективу, як навчальної та виконавської одиниці

націлені на перспективу. На той час, коли з'явиться можливість повернутися до аудиторних занять та концертних виступів перед слухацькою аудиторією.

Крім того, що аудиторні заняття змінюються на он лайн конференції, колективна мистецька праця перетворюється на особисті зустрічі з викладачем, якого здобувач освіти бачитиме на екрані монітора або смартфона. Як показує практика, найбільш негативно впливає на готовність хористів працювати на перспективу – це перехід з колективного музикування до індивідуальних занять. Не відчуваючи «плеча товариша», усвідомлюючи віддаленість викладача студент не завжди здатний достатньо мобілізуватись для плідної творчої роботи.

Щодо колективних зустрічей, то ними нехтувати також не варто. Корисно влаштовувати он лайн зустрічі учасників хорового колективу де б, окрім ділової розмови, можна було б виділити певний час для обміну між хористами особистою інформацією. Таке спілкування нагадує співакам, що вони – члени одного виконавського колективу, тієї творчої сім'ї, яка через певний час знову буде радувати слухачів чудовим виконанням хорових творів.

В період дистанційного навчання основною формою спілкування здобувача освіти з викладачем стає індивідуальне он лайн заняття. Але заняття можуть проводитися як синхронно, так і асинхронно.

Під час синхронного заняття викладач і студент одночасно виходять у «Zoom» або «Meet». Студент демонструє виконані завдання, викладач тут же оцінює їх та надає поради стосовно подальшого підвищення рівня виконавської майстерності.

Асинхронні заняття передбачають здійснення студентом запису хорової партії, надсилання аудіо файлу викладачу. Через певний час викладач надсилає студентові рецензію з зауваженнями та завданнями.

Таким чином, основним змістом онлайн занять з хорового класу стає вивчення та відпрацювання хорових партій. Безумовно, це не виключає роботи над розширенням горизонту знань студента, його уяви про хоровий спів. Домашні завдання мають включати перегляд записів кращих вітчизняних та закордонних хорових колективів з наступним обговоренням. Обговорення корисно проводити під час загальних конференцій, коли у відео форматі зустрічається весь хор. Як вже зазначалося, спроби колективного

виконавства в такому режимі недоречні внаслідок затримок сигналів та порушення стабільного зв'язку.

2. Індивідуальний підхід до опрацювання хорових партій

Як свідчить практика, в основі успішного подолання складнощів он лайн періоду навчання є індивідуальний підхід, який дозволить не тільки зміцнити спонукальний мотив до навчання, але й повисити якість отриманих навчально-творчих результатів.

У повсякденні практиці під індивідуальним підходом зазвичай розуміють врахування індивідуальних особливостей студента не тільки в плані його здібностей, підготовки, але й специфічних рис характеру. Досвід показує, що не зважаючи на те, що здобувачі освіти можуть бути більш терплячими, уважними, або, навпаки, непосидючими і навіть схильними до конфліктів. В той же час, їхня базова підготовка коливається від музичного коледжу до її повної відсутності. Серед здобувачів освіти, які вивчають академічний або естрадний вокал такі випадки є. В той же час, незалежно від рівня підготовки ці студенти являються членами хорового колективу і, відповідно, мають вивчити всі партії, які передбачені планом роботи хору. Перед керівником колективу постає проблема розробки методичних підходів до всіх категорій здобувачів освіти з тим, щоб забезпечити відновлення активної навчально-концертної діяльності хору після повернення до оф лайн занять. Звичайно, дистанційне навчання вимагає стійкого зв'язку. В той же час важливо констатувати «відсутність у деяких потенційних студентів, що проживають у сільських населених пунктах, відповідного технічного оснащення та можливості доступу до мережі Інтернет» [8, с. 193]. Викладач має враховувати такий аспект. Можливо, з студентом, з яким немає стійкого інтернет зв'язку, існує можливість спілкуватися в телефонному режимі, або навіть за допомогою пошти. Так чи інакше, взаємодія з усіма здобувачами освіти має бути налагоджена.

Методичні підходи можна висвітлити на прикладі вивчення української народної пісні в обробці Миколи Леонтовича «Ой сивая зозуленька».

1. Студент має підготовку на базі музичного або музично-педагогічного коледжу. Ця категорія студентів здатна оперативно опрацювати матеріал і своєчасно надіслати якісний запис хорових партій. Після відновлення аудиторних занять такі студенти швидко адаптуються до колективного співу і можуть бути своєрідною опорою для менш кваліфікованих співаків. Звичайно, з цієї категорії студентів варто в позитивному плані виділити хормейстерів та вокалістів, які мають досвід вивчення хорових партій.
2. Викладач має ретельно перевіряти знання хорових партій, приділяючи основну увагу інтонаційній чистоті, якості формування звуку, ясності та правильності вимови слів. Виразність виконання також необхідна. Керівник хору має довести до здобувачів освіти власне бачення специфіки хорової звучності та трактування творів.
3. Здобувач освіти закінчив дитячу музичну школу. Такому студентові часто потрібні поради викладача. Крім інтонаційних помилок інколи можуть зустрічатися ритмічні неточності. Не варто надавати таким студентам якісні записи партій для вивчення на слух. Корисніше вимагати записи сольфеджування з диригуванням, що дозволить студентові швидко усвідомити помилки.

Ця категорія здобувачів освіти потребує порад стосовно методики вивчення хорової партії. Цей процес доцільно розділити на кілька етапів.

Перший етап – сольфеджування фрагменту партії. Наприклад, вивчаючи альтову партію, студент сольфеджує, а потім співає з текстом перші 7 тактів (від моменту вступу альтів).

Приклад 1.

ОЙ СИВАЯ ЗОЗУЛЕНЬКА

Українська народна пісня в обробці М. Леонтовича

Moderato

1. Ой си-ва-я зо-зу-лень-ка всень-кі са-ди об-лі-та-ла,

всень-кі са-ди об-лі-та-ла, в жод-но-му не ку-ва-ла. При-ле-

Коли студент розібрався з цим фрагментом, варто спробувати вступати після сопрано. Це вже другий етап. Відпрацювання цього моменту може йти двома шляхами. В тому випадку, якщо студент володіє музичним інструментом і має до інструменту доступ, корисно програти партію сопрано до вступу альтів, і в потрібний час почати співати альтову партію. Безумовно, спів однієї партії з одночасним виконанням інших на музичному інструменті вельми корисний, але, як свідчить досвід, не кожний студент може справитися з таким завданням. В тому разі, якщо у студента немає доступу до музичного інструменту, потрібно спочатку проспівати партію сопрано і в потрібний момент перейти на виконання партії альтів. Значну допомогу студентові може надати смартфон в разі установки камертону або програми Perfect piano.

Здобувач освіти слабо володіє нотною грамотою і вивчає партії по слуху. Серед вокалістів ця категорія досить численна. Викладач зазвичай просить концертмейстера записати фонограми хорових партій на фортепіано. Для зручності, ці фонограми варто розбити на фрагменти – так студентові буде легше запам'ятати матеріал. Певною мірою імітується методика, яка застосовується під час аудиторних занять: там хорові партії вивчаються по фрагментам. Наприклад, запис партії альтів варто здійснювати таким чином:

Приклад 2.

Перший фрагмент.

8 *mf*

всень-кі са-ди об-лі-та-ла, в жод-но-му не ку-ва-ла.

Приклад 3.

Другий фрагмент

15

При-ле-ті-ла й увишнев са-док, там сі-ла, за-ку-ва-ла,

Приклад 4.

Третій фрагмент

22

при ле-ті-ла й увиш нев са-док, там сі-ла, за-ку-ва-ла: і

Четвертий фрагмент

29

"Ой і са - де ж мій са - де, чим я то бі не вго - ди - ла,"

Таким чином має бути записаний концертмейстером весь твір. Крім того, зазвичай необхідний також наскрізний запис повної партії. Тут варто зауважити, що на заключному етапі вивчення партій на слух слід співати під запис всієї партитури. Можна допустити певне виділення тієї партії, яка потрібна представнику тієї або ж іншої партії.

Стосовно вступу альтів після сопрано варто зауважити, що необхідно вимагати відпрацьовувати цей вступ окремо. Для цього концертмейстер записує початок твору, включаючи вступ альтів. Перші кроки вивчення партії вимагають звучання партії альтів окремо. На заключному етапі студент має виконувати свою партію на тлі звучання всієї партитури, яка також записується концертмейстером в аудіо форматі.

Студент здатний засвоювати матеріал лише з голосу. Це досить обмежена категорія здобувачів освіти, проте їй треба приділити специфічну увагу. В основному, це студенти перших курсів, які не мають досвіду хорового виконавства і не мають музичної освіти.

Стосовно створення зразків партій, то в окремих випадках цим займається педагог. Найчастіше в якості взірців використовуються кращі аудіо записи, які здійснили здобувачі освіти, що навчаються на старших курсах.

Важливо або запропонувати студентові, що здійснює запис навчального зразка, розбити партію на фрагменти. Цю роботу може виконати і викладач, розділивши на частини звуковий файл. Необхідно наголосити: кожний фрагмент треба проспівувати від п'яти до десяти раз. Тільки після цього переходити до наступного фрагменту. Опанувавши два фрагмента, потрібно проспівати їх разом також не менше п'яти разів. Якщо студент вивчає партію на слух – йому необхідно повністю запам'ятати її.

Слід нагадати також про те, що навіть ті студенти, які мають слабку музичну підготовку, повинні дивитися в ноти і слідкувати за мелодією в процесі вивчення партії на слух.

3. Опанування партій хорових творів з супроводом

Програмою-максимум для вивчення партій хорових творів з супроводом є виконання опанованого матеріалу без допомоги музичного інструменту. Зазвичай для більшості студентів молодших курсів це складно. Тому такі партії треба співати під фонограму супроводу.

В процесі вивчення партій також корисно співати один голос, а грати на фортепіано інші, або хоч би один. Викладач не може забувати про індивідуальний підхід до навчального процесу. Варто ще раз нагадати, що частина співаків-солістів молодших курсів, не зважаючи на вивчення сольфеджіо, здатна вивчати партії виключно на слух, причому не рідко – з голосу.

Під час вивчення партій хорових творів з супроводом необхідно якісно відпрацювати початок співу після інструментального вступу. Тут важливо усвідомити, на якій функції закінчується вступ. Наприклад, в «Реквіємі» В. А. Моцарта, у першій частині, композитор надає в акомпанементі тонічний звук, з якого і вступають баси:

Приклад 6.

1.Requiem

В.А.Моцарт

The image shows a musical score for the beginning of the Requiem by Mozart. It includes the following parts:

- Piano:** The piano accompaniment starts with a bass line in the left hand and a treble line in the right hand. The tempo is marked "Adagio". The key signature is one flat (B-flat major/D minor). The time signature is common time (C). The piano part includes markings for "Fag." (Bassoon), "Archi" (Strings), and "Org. Tasto solo" (Organ, Tasto solo).
- Vocal Parts:** The vocal parts are Soprano, Alto, Tenore, and Basso. The Soprano, Alto, and Tenore parts are initially silent. The Basso part enters with the lyrics "Re - qui - em ae -" and is marked "Tutti f".
- Other Instruments:** The score includes parts for "Corni di Bassetto" (Bassoon), "Viol." (Violin), "Org. Fag." (Organ, Bassoon), and "Timp." (Timpani).

У пісні «Києве мій» І. Шамо також закінчує вступ на тонічній гармонії. Це дозволяє добре відчувати тональність, проте безпосереднього налаштування на перший звук не дає, бо мелодія починається зі звуку «до». Вступ на звук «до» у фа мінорі зазвичай потребує певної уваги та відпрацювання.

Приклад 7.

Як тебе не любити, Києве мій
Вірші Д. Луценка, музика І. Шамо

Не поспішаючи. Лірично
Не спеша. Лирически

Ніжно
Нежно

mp

Гра_ є мо_ре зе_ ле_ не, ти_ хий день до_ го_ ра.
В ро_ шах си_ ни_ е да_ ли, день у_ гас до уг_ ра.

p

Досить часто вступ може закінчуватися на домініанті:

Приклад 8.

Знову літо

Вірші А. Маркова, музика Є. Карпенка

Moderato con moto

1. Зно - ву, зно - ву зо - ло - та - ве сон - це ди - вить - ся на

a tempo

зем - лю з ви - со - ти. За гля - да - є у ві - кон - це,

Звичайно, закінчення інструментального вступу на домініанті в той час, коли хор має вступити на тонічний акорд вимагає зусиль та часу для відпрацювання.

У пісні «Знову літо» важливо звернути увагу, що альти вступають на звуці фа-дієз в той час, коли в супроводі звучить тонічна гармонія.

Слід зауважити, що інколи твори з супроводом (найчастіше – частина крупної форми) можуть починатися без інструментального вступу. Під час виконання всього твору (наприклад, «Реквієма» В. А. Моцарта) роль налаштування відіграють останні такти попередньої частини. Під час концертного виконання, наприклад, другої частини «Реквієма» необхідне налаштування на тональність. Студент, що вивчає партію, може налаштовуватись за допомогою телефона, музичного інструмента або камертона.

Приклад 9.

В. А. Моцарт. «Реквієм» 2. Dies irae

Allegro assai
Tutti f

Soprano
Tutti Di - es i - rae, di - es

Alto
Tutti Di - es i - rae, di - es

Tenore
Tutti Di - es i - rae, di - es

Basso
Tutti Di - es i - rae, di - es

Piano
Allegro assai
f

il - la solvet saeculum in fa - vil - la te - ste Da - vid cum Sy -
il - la solvet saeculum in fa - vil - la te - ste Da - vid cum Sy -
il - la solvet saeculum in fa - vil - la te - ste Da - vid cum Sy -
il - la solvet saeculum in fa - vil - la te - ste Da - vid cum Sy -

Не остання роль у вивченні хорових партій належить вокальному вихованню. Інколи буває важко переконати співаків-солістів враховувати особливості колективного виконавства. Досягнення спільної для всього хору вокальної манери в умовах дистанційного

навчання, безумовно ускладняється. Під час аудиторних занять здобувачі освіти відчують результати зусиль з досягнення загальнохорового тембрового ансамблю, і це їх переконує. Викладачеві потрібно неодмінно пояснювати співакам-солістам, що без досягнення спільної манери звукоутворення саме поняття хорового співу зникає. Важливо ознайомити студентів з кращими зразками вітчизняного та закордонного хорового виконавства.

Заключним етапом вивчення партії буде спів піл акомпанемент фортепіано зі звучанням всієї партитури або в супроводі одночасного звучання всіх партій у виконанні співаків.

Як свідчить практика, кожного здобувача вищої освіти, який в процесі дистанційного навчання вивчає хорові партії буде турбувати питання налаштування на потрібну тональність. Слід визнати, що трансляція налаштування, яке здійснює викладач під час відео сеансу не завжди якісна. Тому студентам краще спиратися на налаштування за допомогою музичного інструменту, камертону або смартфона. Тут на допомогу може прийти смартфон. Варто встановити камертон або застосунок Perfect Piano. Таким чином можна буде не тільки налаштуватися, а навіть програти той або ж інший фрагмент партії. Ті студенти, які вивчають партії на слух матимуть запис партії, виконаний в необхідній тональності, зроблений концертмейстером. Партія також може бути наспівана одним з учасників хору. Тут викладач має прослідкувати, щоб запис здійснювався в тій тональності, яка передбачена партитурою.

Правильна тональність важлива для формування та зміцнення асоціативних зв'язків: бачу ноту – співаю звук визначеної висоти. Це стосується, перш за все студентів, які слабо володіють нотною грамотою. Під час вивчення партій на слух вони мають неодмінно дивитись в ноти хорової партії, що вивчається, і слідкувати за розвитком мелодійної лінії.

4. Обладнання та умови, необхідні для дистанційного вивчення хорових партій

Вивчення хорових партій в період дистанційного навчання є досить складним процесом і потребує як певного обладнання, так і відповідних умов. Найбільш бажаною є наявність музичного інструменту. Це набагато полегшує вивчення матеріалу, дозволяє легко знайти та виправити помилки, які інколи виникають у процесі розбору та запам'ятовування хорової партії. Звичайно, музичний інструмент (фортепіано, гітара або баян) можуть допомогти тим здобувачам освіти, які мають навички гри на музичному інструменті та читають ноти з листа.

Для всіх категорій студентів необхідними будуть комп'ютер, планшет або смартфон та наявність інтернету. Крім того, що ці апарати забезпечують зв'язок з викладачем, вони дозволяють досить якісно записати вивчену партію з тим, щоб надалі надіслати викладачеві на рецензію та потім отримати коментарі та поради стосовно удосконалення виконання партії.

Варто зазначити, що здобувачеві освіти знадобиться приміщення, в якому він міг би опановувати домашні завдання. В загальній кімнаті, де мешкає кілька людей, вивчення хорових партій утруднене. Особливо складно організувати запам'ятовування на слух. В тому випадку, якщо здобувач освіти в силу обставин не може знайти окрему кімнату, йому слід порадитись скористатися навушниками. Навушники дозволять прослухати партію і, таким чином, вивчити матеріал на слух. Проте запис партії, який має зробити студент, потребує тиші та зосередження. Здобувач вищої освіти має обирати відповідний час для здійснення запису, коли шум у приміщенні відсутній.

Не слід забувати, що студенти, які перебувають в сільській місцевості, інколи констатують перебої з Інтернетом. Ця прикра обставина не може бути причиною невиконання домашніх завдань. Студент має вивчати партії, записувати їх на телефон або комп'ютер і надсилати викладачеві тоді, коли відновлюється зв'язок. Теоретично можна припустити запис партій на CD диск та надсилання до університету поштою.

Викладач має вимагати від студентів не тільки чистого

інтонування, хорошої дикції, правильного звукоутворення, але й якісного запису хорової партії. Перевага віддається відео записам. Безумовно, не варто сподіватись на студійний варіант, але в запису голос має звучати ясно, без сторонніх шумів.

Естрадні співаки, які мають певний досвід роботи з мікрофонами, найкраще уявляють вимоги до якісного запису звуку. Партія має записуватись настільки якісно, наскільки дозволяє апаратура, яка є в наявності.

5. Важливість вокальної роботи

В навчальному хорі інституту культури і мистецтв зазвичай опиняються здобувачі освіти, які опановують різні напрямки музичної діяльності. Це можуть бути хорові диригенти, академічні та естрадні співаки. Хорові диригенти, які до вступу на навчання до університету вчилися в музичних коледжах мають певні навички колективного співу, вони вже працювали в напрямку постановки голосу та співацького дихання. Важливою якістю співаків, які пройшли школу хорового співу є чуття ансамблю в усіх його видах. Це дуже важливо. Зазвичай, хорові диригенти можуть стати основою навчального хорового колективу.

Академічні співаки, безумовно, також пройшли етап набуття та удосконалення співу, якщо мова йде про тих здобувачів освіти, які навчаються в університеті на базі навчального закладу II ступеня. Проте слід зазначити, що інколи співаки академічного напрямку мають в якості базової музичної освіти музичну школу. В рідких випадках академічні співаки не мають музичної освіти, проте мають гарний голос. Співаки академічного напрямку більш успішно справляються з сольним виконавством, ніж зі співом у хорі. Навички пристосування до спільного виконання, чуття ансамблю в них розвинені недостатньо. Окремі студенти вважають, що хоровий спів негативно впливає на їхній голос. Проте це не так. Навички співу в ансамблі, вміння корегувати силу свого голосу заради досягнення балансу в хоровій партії можуть стати в пригоді співакам у процесі професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу. Співаки академічного напрямку мають завжди пам'ятати, що в хорі не треба «виставляти на показ» свій голос. Якість хорового

звучання якраз в єдності манери та сили співу в кожній партії та в хорі в цілому.

Вокальна робота в хорі направлена не тільки на знаходження правильної вокальної позиції, співацького дихання. Кожний співак має відчувати себе членом партії, всього хору. В умовах дистанційного навчання це відчуття практично не формується. Проте зусилля викладача і студента, направлені на гнучкість, виразність виконання партії, відсутність форсування звуку, інтонаційну чистоту мають сприяти досягненню успіху в той час, коли відновляться аудиторні заняття.

Серед естрадних співаків спостерігається найбільше розмаїття співацьких манер. Головне – не травмувати самолюбство студента, пояснити йому, що в хорі необхідно досягати спільної манери співу. Корегування виконавської манери під час хорових занять (хоч дистанційних, або аудиторних) не псує голос, а лише збагачує арсенал вокальних навичок естрадного співака. Для естрадних співаків дуже корисно прослуховування якісних записів партій, здійснених викладачами або кращими студентами.

Необхідно нагадувати співакам, що «Процес співу повинен бути природнім, вільним, темброво забарвленим. В зв'язку з тим, одним із головних моментів в організації процесу співу стає розвиток вокального зонного слуху, який би міг тонко реагувати на відхилення від потрібного тону» [6, с. 6].

6. Розвиток навичок самоаналізу

В умовах дистанційного навчання значно збільшується роль самостійної роботи студента. Он лайн зустрічі з викладачем і деякими учасниками хору не залишають такого яскравого емоційного сліду, як репетиція в хоровому класі. Тому від здобувача освіти вимагається більше зусиль, щоб довести виконання партій до певної досконалості.

Тільки свідоме ставлення до процесу дистанційних занять з хорового класу може перетворити їх на підготовку концертного виступу, який неодмінно відбудеться, лиш тільки буде отримано на це дозвіл.

Здобувач освіти, не зважаючи на рівень своєї музичної

підготовки, має отримати від викладача основну інформацію про особливості формування хорової звучності. Естрадний співак має розуміти, чому йому необхідно в хорі «ламати» дорогоцінну співацьку манеру, яка, можливо і справді оригінальна. Співаки та співачки академічного напрямку часто не розуміють, навіщо співати піано там, де можна показати всю потужність та яскравість голосу. Тому поняття про хоровий ансамбль має бути засвоєним усіма студентами, хоча реалізація ансамблевих умінь та навичок в умовах дистанційної освіти лише на довірі до викладача та підкріплюється прослуховуванням кращих вітчизняних та закордонних хорових колективів.

Варто зазначити, що прослуховування записів професійних хорових колективів потребує подальшого обговорення та аналізу. Аналіз особливостей виконання професійних хорів допоможе розвинути навички самоаналізу.

Студент має навчитися аналізувати власне виконання з таких сторін:

- Правильне відтворення ритмічного малюнку хорової партії.
- Інтонаційна чистота.
- Якість звучання голосу.

Здобувачі освіти, які добре володіють нотною грамотою, здатні не поспішаючи проспівати партію з диригування, звіряючи виконавський варіант з нотним текстом.

Ті студенти, які вчать партії на слух, знову повертаються до прослуховування фрагментів партій і порівнюють їх із власним виконанням. Так можна виявити і ритмічні недоліки, й інтонаційні огріхи.

За взірць звучання голосу в академічному навчальному хорі береться загальна академічна постановка. Тому всі учасники хору, не зважаючи на наявність власної манери виконання, мають не тільки вчитися володіти навичками академічного співу, але й аналізувати власний спів з точки зору його наближення до необхідної якості. Академічна манера вимагає доброго володіння співацьким диханням, розвиває навички співу в різних регістрах, так що шкоди солістам спів в хорі не принесе.

7. Попередній аналіз хорової партії

Зазвичай ті здобувачі вищої освіти, які мають міцну музичну підготовку, намагаються прочитати хорову партію з листа. Вже в процесі опанування матеріалу приходить усвідомлення труднощів, які криються в незручних трибках, альтераціях, ладових зсувах або примхливому ритмі.

Ті студенти, які мають слабку музичну підготовку і вчать партії на слух, часто опановують матеріал механістично, не занурюючись в проблеми інтонування ладу або відтворення ритму.

Зосередитись на складних місцях може допомогти попередній аналіз партії. Таким чином можна прискорити вивчення матеріалу. По-перше необхідно проглянути партію. Зрозуміло, що студент, який в хорі співає в альтовій партії, отримує для вивчення відповідний матеріал. Йому не пропонують вивчати якийсь інший голос. Проте при попередньому перегляді варто звернути увагу на високі та низькі звуки, які містяться в запропонованій мелодії. Крім того, вже зорове ознайомлення з нотами дозволяє виявити присутність:

1. Висхідних і низхідних стрибків.
2. Тривалих низхідних ходів.
3. Альтерацій.
4. Зміни тональності.
5. Складного ритм, синкоп.
6. Довгих пауз.

Наприклад, попередній аналіз партії сопрано в пісні «ой сивая зозуленька» (українська народна пісня в обробці Миколи Леонтовича) дозволяє відразу виявити висхідний стрибок на малу сексту з наступним низхідним ходом:

Приклад 10

Ой сивая зозуленька

Українська народна пісня в обробці М. Леонтовича

The image shows a musical score for the soprano part of the Ukrainian folk song 'Oy Sivaya Zozulenka'. The tempo is marked 'Moderato' and the dynamics 'p'. The notation is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The melody starts with a half note G4, followed by a quarter note A4, a quarter note B4, and a quarter note C5, which is a sixth above G4. This is followed by a descending line: B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The lyrics are: '1. Ой си-ва-я зо-зу-лень-ка всень-кі са-ди об-лі-та-ла,'.

Для того, щоб успішно виконати стрибок, необхідно приготуватися до нього заздалегідь. Вже звуки «мі» першої октави, які

передують стрибку, необхідно виконати у вокальній позиції, яка потрібна для легкого та впевненого співу звуку «до» другої октави. В 4-6 тактах спостерігається досить тривалий низхідний рух мелодії. В такому місці може виникнути заниження інтонації, млявість звучання. Мимовільно здається, що нижчі звуки співати легше. Внаслідок цього співаки знімають звук з дихання, втрачають активність і самоконтроль.

Звернувши увагу на згадані проблеми студент заздалегідь налаштовується на планомірну роботу і скоріше долає труднощі.

В сучасних піснях естрадного характеру вже при поверховому перегляді можна побачити значну кількість синкоп:

Приклад 11.

Знову літо

Вірші А. Маркова, музика Є. Карпенка

Musical score for Soprano and Alto parts. The lyrics are: 1. Зно - ву, зно - ву зо - ло - та - ве сон - це ди - вить - ся на

Інколи здобувачі освіти розгублюються і не можуть правильно вирахувати ритмічні формули. На слух подібний ритм студенти також вивчають не зовсім точно. В якості методичної поради можна запропонувати спочатку опанувати ритм «без синкоп». Найкраще було б просольфеджувати мелодію своєї партії, ігноруючи ліги:

Приклад 12.

Знову літо

Вірші А. Маркова, музика Є. Карпенка

(виконання без синкоп)

Musical score for Soprano and Alto parts. The lyrics are: 1. Зно - ву, зно - ву зо - ло - та - ве сон - це ди - вить - ся на

Таким чином легше навчитися відтворювати пунктир (восьму тривалість з крапкою та шістнадцяту) і відчуті початок наступної долі. Крім того, дуже корисним могло б бути диригування під час вивчення партій.

В. А. Моцарт. «Реквієм»

№7. Lacrimosa

The image shows a musical score for the 'Lacrimosa' movement of Mozart's Requiem. It consists of four vocal staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and a piano accompaniment. The lyrics are: 'ju - di - can - dus ho - mo re - us. La - cry - mo - sa'. The score includes dynamic markings like 'cresc.' and 'sotto voce', and performance instructions for the trombones: '(Tromb. colla parte) Tr.' and 'p (Tromb. sotto voce colla parte)'.

Звичайно, інтонування альтерованих інтервалів потребує знань закономірностей тяжіння. Збільшені інтервали мусять звучати з тенденцією до розширення, зменшені – до звуження. Великі інтервали також звучатимуть широко, хоч і не так, як збільшені. Малі інтервали звучать досить вузько.

Наприклад, звуки «сі-бекар» і «сі-бемоль» утворюють не півтон, а збільшену приму. Такий інтервал має звучати ширше за темперований півтон.

Окремо слід зауважити, що здобувач не повинен нехтувати порадами щодо положення корпусу під час співу. Сидіти або стояти потрібно рівно, слідкувати з диханням та якістю звуку. Нижньореберне дихання є оптимальним. Плечі під час вдиху не піднімаються. Також конче потрібно слідкувати за якістю звукоутворення, співати з помірною гучністю, але тембрально повноцінним звуком. В міру вивчення партії важливо слідкувати не тільки за точністю інтонації та відтворенням ритму, але й за виразністю, відтворенням динамічних відтінків.

8. Чистота інтонування, як наріжний камінь хорového виконавства

«Чистота звуковисотного інтонування це – наріжний камінь, на якому базується будова хорového мистецтва» [4, с. 43].

Слід визнати, що студент, підігруючи собі під час вивчення партії на фортепіано, ігнорує тяжіння і зникає співати в темперованому ладі. В умовах дистанційних занять правильно врахувати всі тяжіння студентів досить складно. Проте варто нагадувати здобувачам вищої освіти про особливості ладових тяжінь та їх втілення у процесі співу.

Навіть вивчаючи достатньо прості твори здобувачі освіти стикаються з проблемою чистоти звуковисотної інтонації. Слід зазначити, що конче потрібне свідоме ставлення до інтонаційних проблем. Такий підхід, як свідчить практика, дозволяє значно покращити інтонування хорového колективу, а в складних творах без свідомого підходу до відтворення альтерованих ступенів добитися злагодженого якісного звучання просто неможливо.

Кожний музичний лад є певною системою напруг, що виникають у процесі взаємодії звуків. Ці напруги значною мірою знівельовані у темперованому строї, який властивий таким музичним інструментам як фортепіано, баян, гітара та ін. Ладові тяжіння в хоровому виконавстві яскраво проявляються в процесі співу а *capella*. Слід згадати про загострене інтонування ввідних тонів, підвищених або понижених альтерованих ступенів. Тяжіння нестійких звуків до стійких виявляється у підвищеному або дещо пониженому інтонуванні того або ж іншого звуку.

Тому не треба занадто радіти, якщо співаки хору інтонують «як на фортепіано»: хорове виконавство вимагає виявлення ладових напруг і тяжінь.

«Особливості ладового виховання слуху розкриваються з урахуванням комплексного розгляду ладу як сукупності трьох його компонентів: мелодійних тяжінь у звукоряді ладу, характерних акордів ладу і функціонального зв'язку акордів і звуків у ладі» [3, с. 60].

Крім того, існують певні правила інтонування інтервалів. Ці норми були відкришталізовані багаторічною практикою.

Так звані чисті інтервали інтонуються стійко у висхідному та

низхідному русі Це чиста кварта, чиста квінта, октава.

Малі інтервали інтонуються за принципом одностороннього звуження.

У висхідному русі нижній звук потрібно інтонувати стійко, верхній – з тенденцією до пониження. У низхідному русі верхній звук треба виконувати стійко, нижній – підвищено.

Зменшені інтервали інтонуються за принципом двостороннього звуження.

Нижній звук інтервалу потрібно виконувати з підвищенням, верхній – з пониженням. Прикладом може слугувати зменшена квінта фа – сі або ре – ля- бемоль

Збільшені інтервали інтонуються за принципом двостороннього розширення. Нижній звук інтонується з пониженням, верхній – з підвищенням. Наприклад, збільшена кварта фа – сі або ре – соль-дієз.

Інтонування хроматичних півтонів потребує особливої уваги. Хроматичний півтон – це не мала секунда, а збільшена прима.

У висхідному русі необхідно виконувати нижній звук стало, верхній – з підвищенням (наприклад фа – фа дієз).

У низхідному русі верхній звук інтонується стало, нижній – з тяжінням униз (наприклад, ля – ля-бемоль).

Крім того, існують певні правила інтонування ступенів ладу, які можна знайти у підручниках з хорознавства. Варто звернути увагу, що норми інтонування деяких ступенів ладу з часом змінювалися. Це говорить про те, що інтонування не є чисто механічним процесом, а тісно пов'язане з тими естетичними уявленнями, які панують в той або інший проміжок історичного часу. Наприклад, з початку ХХ століття до його середини сталися певні зміни у вимогах до інтонування першого та п'ятого ступенів:

Приклад 15.

Зведена таблиця інтонування ступенів мінорного ладу

	I	II	III	IV	V	VI	VII	I/I	VII	VI	V	IV	III	II	I
П.Чесноков	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↓	↑	↑
К.Пігров	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↓↑	↓	↓	↑	↓	↓	↑	↑

Приклад 16.

Зведена таблиця інтонування ступенів мажорного ладу

	I	II	III	IV	V	VI	VII	I/I	VII	VI	V	IV	III	II	I
П.Чесноков	→	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↓	↑	↓	→
К.Пігров	→	↑	↑	↓	→	↑	↑	↓→	↑	↓	→	↓	↑	↓	↓

Вже напочатку XXI століття ці зміни вже торкнулися і четвертого ступеня:

Приклад 17.

Інтонування мажорного ладу

Приклад 18.

Інтонування мінорного ладу

Слід визнати, що добитися абсолютно однакової інтонації у всіх співаків хору. Проте ці інтонаційні розбіжності мають бути мінімальними. «Тобто кожний звук може бути не абсолютно точним, у певних межах (відхилення до 1/8 тона) сприйматися як чистий. Ці відхилення називаються зоною (гр. *zone* - пояс) звукових коливань» [4, с. 43]. Для відпрацювання розв'язань нестійких звуків у стійки користо проспівувати таку вправу:

Розв'язання нестійких звуків

Перед виконанням вправи варто налаштуватися на тональність, проспівати тризвуки основних ступенів ладу (I, IV, V) та відповідну гаму вгору і вниз.

9. Розпівки

На перший погляд, оскільки студенти здають партії індивідуально, записуючи їх на гаджет, питання розспівок можна не піднімати. Проте таким чином можна втратити тенденцію до професійного зростання співаків, яка має бути домінуючою і в процесі дистанційних занять. Тому серед домашніх завдань необхідна наявність комплексів розспівок, виконуючи які, студент удосконалює певні вокально-хорові навички. Доречно рекомендувати здобувачам вищої освіти самостійно складати комплекси розспівок, призначених для вокального ансамблю то або ж іншого творчого напрямку. Крім загальних завдань, розпівки здатні вирішувати питання підготовки до роботи над конкретним ансамблевим твором. Наприклад, твір висуває високі вимоги до рухливості голосу. Відповідно, до комплексу розспівок потрібно ввести вправи, які розвивають необхідні вокальні навички.

На початку такого комплексу мають міститися вправи для розігріву голосового апарату. Вони мають невеликий діапазон, середню теситуру. Спочатку їх виконують з затуленим ротом, потім – на голосні звуки, поступово додаючи до них приголосний.

Починати розпівки доречно в тональностях мі мажор або ре мажор. Далі, з кожним виконанням, тональність змінюється на пів тона. Спочатку застосовується всхідний рух, потім – низхідний.

Приклад 20.

Вправи для розігріву голосового апарату

Спів гами в секунду

До, ре, мі, фа...
До, сі, до, ре...

Відпрацювання однорідності звучання голосних можна поєднати з відпрацюванням триголосся. Цю вправу також зазвичай виконують в різних тональностях, рухаючись спочатку по півтонах вгору, потім униз.

Відпрацювання однорідності утворення голосних в поєднанні з приголосними. Розвиток навички триголосного співу.

Ма - ме - мі - мо - му...
Тра - тре - трі - тро - тру...

Позитивно впливає на розвиток слуху спів мелодій в різних ладах. Подібну роботу викладач може пропонувати здобувачам освіти як під час відео конференцій, так і для самостійного опрацювання.

Вправи з використанням різних ладів

Міксолідійський Лідійський
Дорійський Фригійський Гармонійний мінор
Мелодійний мінор

Як було сказано вище, до комплексу розспівок доречно вводити такі, які сприяють роботі над конкретним вокальним твором. Наприклад, у творі, який буде опрацьовуватися на репетиції необхідно застосовувати ланцюгове дихання. Тоді доречно застосувати відповідні вправи, які передбачають вживання такого виконавського прийому:

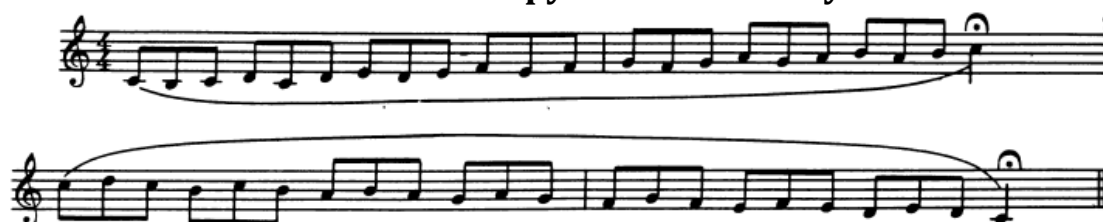
Відпрацювання ланцюгового дихання

А...

О...

Як свідчать спостереження, в умовах дистанційного навчання можна досягти певних успіхів в набутті навички ланцюгового дихання. Під час співу на довгому звуці потрібно за потреби коротко вдихнути і м'яко відновити звучання. Певні експерименти з ланцюгового дихання дають позитивний результат і під час он-лайн заняття з кількома студентами. Спів на одному звуці дозволяє ігнорувати часову затримку сигналу, тому для розуміння технології ланцюгового дихання ця вправа є корисною. Головне, що мають зрозуміти здобувачі вищої освіти: для здійснення ланцюгового дихання не можна брати повітря на межах побудов, треба дихати заздалегідь або після проходження межі, на якій зазвичай хочеться вдихнути.

Вправи для розвитку рухливості голосу застосовуються як в офлайн режимі, так і під час дистанційних занять. Такі розспівки можуть застосовуватись як на регулярній основі, так і з метою підготовки до опрацювання конкретного твору, який вимагає розвинутої рухливості голосу учасників вокального ансамблю.

Розвиток рухливості голосу

Важливим компонентом вокальної роботи з вокальним ансамблем є розвиток робочого діапазону.

Вправа для розвитку діапазону голосу

Мі...

я...

10. Робота над виразністю виконання

Досягнення прийняттого рівня виразності виконання хорових партій вимагає, з одного боку, розуміння закономірностей художнього втілення пісенної мелодії, а з другої сторони – усвідомлення ролі тієї чи іншої партії в музичній тканині хорової партитури. Як свідчить практика, здобувачі освіти інколи розгублюються і не знаходять смислових акцентів у мелодіях, які не мають яскраво вираженого рельєфу, або містять елементи, що повторюються:

Приклад 30.

Обійми

Слова і музика С. Вакарчука [9]

В подібному випадку досить часто доводиться спостерігати одноманітне виконання, хоча одноманітність і музика – речі не сумісні.

В приспіві пісні Вакарчука «Обійми» необхідно зрозуміти, що повторення слова «обійми», неодноразове використання аналогічних інтонацій веде до зростання напруги. Тому в такому випадку варто застосувати крещендо.

Щоб знайти смислові акценти в більш рельєфній мелодії, часто стає в пригоді метод аналізу поетичного тексту. Гарним прикладом може бути українська народна пісня на вірші Т. Г. Шевченка «Реве та стогне Дніпр широкий».

У вірші смислові наголоси припадають на іменники:

Реве та стогне **Дніпр** широкий,

Сердитий **вітер** завива,

Додолу **верби** гне високі,

Горами **хвилі** підійма.

Проте в пісні на перший план виходять дієслова та епітети:

Приклад 31.

Реве та стогне Дніпр широкий [10]

Слова Т. Шевченка Музика Д. Крижанівського

Andante (♩ = 76)

Ре - ве та сто - гне Дніпр ши - ро - кий,
сер - ди - тий ві - тер за - ви - ва, до - до - лу вер - би
гне ви - со - кі го - ра - ми хви - лю пі - дій - ма. До - до - лу

Наголошення дієслів та епітетів посилює емоційне забарвлення тексту. Це не означає ігнорування смислового навантаження іменників, проте якісна характеристика виходить на перший план, особливо в перших двох рядках.

11. Аудіо запис хорових партій

Найчастіше аудіо запис хорових партій здійснюється на смартфон, а потім матеріал надсилається викладачу для контролю та аналізу. Відео запис дозволяє контролювати не тільки відповідність запису з оригіналом, але й правильність посадки здобувача освіти, артикуляції.

Крім смартфона, запис можна виконувати за допомогою комп'ютера. Тут на допомогу здобувачеві освіти придуть на допомогу багаточисельні програми.

Наприклад, за допомогою програми Ocenaudio можна записувати аудіо в домашніх умовах на будь-якому комп'ютері. Програма безплатна, не вимагає високого рівня володіння комп'ютером. Навіть мінімальні знання та навички дозволять записати якісний звук.

Програма Audacity також безплатна, вона дозволяє працювати з кількома звуковими доріжками. Програма має простий і зрозумілий інтерфейс. З її допомогою можна чистити звук від шуму й зайвої реверберації.

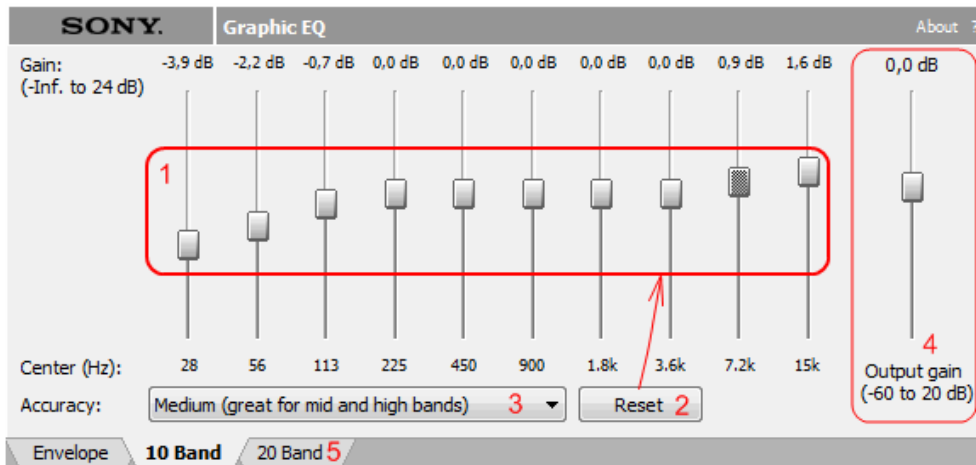
Програма Adobe Audition – це професійний аудіоредактор з можливістю мікшування та майстерингу звукових доріжок, він підтримує усі відомі на сьогоднішній день звукові формати. Проте ця програма вимагає значної уваги від користувача, є можливість змінювати тональність аудіо файла. Варто зазначити, що Adobe Audition – одна з найпопулярніших програм для запису звуку.

Ableton – програма, спрямована на студійну роботу, основні споживачі – музиканти, як професіонали, так і новачки. Функціонал програми дозволяє тонко обробляти звук, є досить потужний вбудований редактор ефектів.

Потрібно також згадати досить популярну програму Sound Forge, в яку закладені чималі можливості як запису звуку, так і обробки аудіо записів.

Слід зазначити, що найчастіше користувачі-початківці користуються можливістю регулювання потужності звуку. Ця операція не передбачає великого досвіду. Проте робота з еквайзером вже потребує певних уявлень про те, до яких тембрових характеристик користувач прагне.

Еквалайзер

Еквалайзери можуть виглядати по-різному, мати різну кількість полос, що регулюються, але принцип дії в усіх однаковий: користувач, прослухавши запис, приходить до висновку стосовно доцільності впливу на звук і може, наприклад, додати низьких частот, або зменшити звучання високих. Таким чином кінцевий файл може істотно відрізнятись від початкового. Слід зауважити, що користуватися еквалайзером треба досить обережно, поступово набуваючи досвіду.

12. Організація практичної роботи здобувачів освіти випускних курсів з вивчення партій учасниками хору

Особливо слід торкнутися проблеми практичної підготовки здобувачів освіти випускних курсів, які вивчають хорове диригування. Мова йде про студентів, які навчаються за спеціальностями А4 Середня освіта. Музичне мистецтво та В5 Музичне мистецтво. Для останніх хорове диригування є фахом і обмежити їхню роботу в хоровому класі вивченням партій під керівництвом викладача недоречно. Як свідчить практика, корисним є доручення студентам-випускникам вивчати партії зі здобувачами освіти молодших курсів дистанційно, на платформах «Zoom», «Meet» «Viber» та ін. Звичайно, інколи виникають проблеми зі зв'язком та з передачею всієї палітри звуків. Наприклад, досить часто трапляється, що вокаліст співає, а

акомпанемент майже не чути. Програма «Zoom», дозволяє записувати заняття, а такий запис є формою звітності викладача. Деякі викладачі віддають перевагу програмі «Viber», але треба пам'ятати, що ця програма записувати заняття не дозволяє.

Здобувачі випускних курсів мають не просто перевіряти домашні завдання учасників хору, а й проводити міні репетиції, вивчаючи партії в он лайн режимі та добиваючись покращення виконання, міцнішого знання тексту. Крім того, майбутні потенційні керівники хорів опановують стиль спілкування зі співаками на репетиції. Практика свідчить, що вільне професійне спілкування з учасниками хору сприяє встановленню ділової, творчої атмосфери, дозволяє ефективніше використовувати репетиційний час.

Окремі студенти-випускники перед початком розучування тієї або ж іншої партії Дають розгорнуті пояснення стосовно роботи над твором, сподіваючись, що співаки все запам'ятають. Вступне слово має займати 3-5 хвилин максимум. При чому це вірно навіть тоді, коли студент планує займатися з хором не десять хвилин, а, скажімо одну академічну годину.

Вступне слово має бути коротким: довести до співаків цікаву інформацію про композитора та поета, коротко характеризувати твір. Добре, якщо запропонований твір можна презентувати (або в запису, або у виконанні на фортепіано). У процесі розучування зауваження мають бути короткими та влучними. Прохання повторити виконання необхідно мотивувати – чому саме необхідно ще раз проспівати партію або її фрагмент. В той же час, у процесі заняття он лайн, випускник не може ігнорувати технічні проблеми. Скажімо, якщо співак «завис», то після відновлення зв'язку треба сказати йому про проблему та попросити спробу виконання повторити.

Як свідчить досвід, подібні міні-репетиції дозволяють випускникам зробити важливий крок до опанування складної технології роботи з хором. Звичайно, он лайн заняття не замінять практичної аудиторної роботи, проте вони дозволяють з користю використати навчальний час.

Висновки

Як свідчить практика, перехід мистецьких дисциплін на дистанційну форму занять є серйозним випробуванням для рівня мотивації студентів до навчання. В той же час, сприйняття дистанційної форми вивчення музичних курсів і хору зокрема, як тимчасової і вимушеної, дозволяє підвищити рівень мотивацій. Студенти мають зрозуміти, що просто перечекати карантин або воєнний стан – це втратити дорогоцінний час. Хорові заняття, як такі, в період дистанційного навчання не проводяться. Проте он лайн заняття, які можуть проводитися як в синхронному, так і в асинхронному режимах, дозволяють досить ефективно вивчати хорові партії. Таким чином, на момент відновлення аудиторних занять, хористи будуть добре знати навчальний матеріал і навчальний хоровий колектив швидко набере свою кращу форму.

Розмаїття рівня музичної підготовки студентів загострює проблему індивідуального підходу до кожного здобувача вищої освіти. Враховуючи можливості співака, обирається спосіб розучування: з нот або на слух.

Використана література:

1. Бондаренко А. І. Дистанційна освіта музикантів-виконавців: проблеми та перспективи. Імідж сучасного педагога. 2020. № 3 (192). с. 69-72.
2. Бриліант В., Палкін В. Вокальні вправи для самодіяльного хору. Навчальний посібник. Київ: Музична Україна, 1978. – 22 с.
3. Віла-Боцман, О. П. Формування ладового чуття як основи розвитку музичного слуху майбутніх учителів музики у традиціях Одеської хорової школи. Наукові часописи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти, Випуск 16 (21) Частина 1, 2014, с. 57-63
4. Заболотний, І. П. Основи хорознавства: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2006. – 179 с.
5. Замороцька В. В. Дистанційне навчання у формуванні інструментально-виконавської компетентності майбутніх учителів музики. Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2019. Випуск 2 (45), с. 70-74
6. Плющик Є. В., Омельчук В. В., Федорченко В. К. Лекції з курсу "Хорознавство". –1-е вид. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. с.191.
7. Рось З. П. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків: навчальний посібник з методичними рекомендаціями / Зоряна Петрівна Рось. – Івано-Франківськ : "СІМІК", 2019. – с. 66.
8. Самолюк Н. Актуальність і проблемність дистанційного навчання / Н. Самолюк, М. Швець // Нова педагогічна думка. - 2013. - № 1.1. - С. 193. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_50
9. https://musescore.com/artist/ocean_elzi-152072
10. <https://musescore.com/user/39493867/scores/7090888>

Методичне видання

КАРПЕНКО Євген Віталійович

**ВИВЧЕННЯ
ХОРОВИХ ПАРТІЙ
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ**

**Методичні рекомендації
для викладачів і здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня**

*Спеціальність: В5 Музичне мистецтво,
А4 Середня освіта. Музичне мистецтво*

Комп'ютерна верстка *С.П. Цьома*

Підписано до друку 24.02.2025.
Формат 60×84/16. Гарнітура Cambria.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 2,21.
Ум. фарб.-відб. 2,21. Обл.-вид. арк. 1,49.
Тираж 100 пр. Вид № 13.

Видавець виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
Серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.